

آیا آیه « قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ ... » در باره جنگ های ابوبکر با اهل رده نازل شده است؟

سؤال کننده : علی رضا

توضیح سؤال :

آیا آیه « قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعُونَ » در باره جنگ های ابوبکر با اصحابه رده نازل شده است؟

در یکی از سایت های اهل سنت دیدم که برای اثبات خلافت ابوبکر به این آیه استدلال کرده بودند . خواهش مندم جواب آن را برای بنده ارسال فرمایید .

در سوره فتح آیه 16 ضمن آیه دعوت اعراب می فرماید :

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعُونَ إِلَيَّ قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ فَإِنْ تَطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا .

ای رسول ! به اعرابی که از جنگ تخلف کردند بگو بزودی برای جنگ با قومی شجاع و نیرومند دعوت می شوید که جنگ و مباره کنید تا وقتی که تسلیم شوند . در این صورت اگر اطاعت کردید خدا به شما اجر نیکو خواهد داد و اگر نافرمانی کنید چنان که از این پیش مخالفت کردید خدا شما را به عذابی دردناک معذب خواهد کرد .

بعد از نزول آیه کریمه بجز غزوه تبوک در زمان خود رسول خدا غزوه ای پیش نیامده است و در غزوه تبوک نه جنگی رخ داد و نه کافری مسلمان شد ؛ پس لابد مراد از آن ! جنگ با مرتدین عرب در خلافت صدیق و جنگ با کفار و فارس و روم در خلافت فاروق است و الا جمله « تقاتلونهم او یسلمون » بی محتوا خواهد ماند . لذا اگر خلافت شیخین حق نباشد این وعده الهی ثابت نیست و نسبت خلف وعده به ذات رب العالمین در شأن مسلمان نیست .

پاسخ :

یکی از آیاتی که اهل سنت برای تصحیح خلافت ابوبکر و عمر به آن استدلال می کنند ، آیه 16 سوره فتح است . نمونه از استدلال آنها را در سؤال بالا مشاهده کردید . انشاء الله ما با استفاده از کتاب های تفسیری خود اهل سنت به آن پاسخ خواهیم داد . این سوره طبق تصریحی که بسیاری از مفسرین و از جمله ابن حیان اندلسی دارند ، در سال ششم هجرت و بعد از بازگشت از صلح حدیبیه نازل شده است . وی در این باره می نویسد :

هذه السورة مدنية ، وعن ابن عباس أنها نزلت بالمدينة ، ولعل بعضا منها نزل ، والصحيح أنها نزلت بطريق منصرفه صلي الله عليه وسلم (من الحديبية ، سنة ست من الهجرة ، فهي تعد في المدني .

این سوره مدنی است . ابن عباس گفته است که در مدینه نازل شده است . شاید بعضی از آن در مدینه نازل شده باشد ؛ ولی قول صحیح این است که این سوره در بازگشت از صلح حدیبیه در سال ششم هجری نازل شده است ؛ بنابر این مدنی به حساب می آید .

تفسیر البحر المحیط ، ابن حیان الأندلسی ، ج 8 ، ص 89

بنابر این ، این ادعا که « بعد از نزول آیه کریمه بجز غزوه تبوک در زمان خود رسول خدا غزوه ای پیش نیامده است » سخنی است غیر قابل قبول ؛ زیرا بعد از نزول آیه ، جنگ های زیادی ؛ از جمله جنگ حنین با اهل هوازن و طائف و نیز

جنگ موته با کفار روم اتفاق افتاده است که هر کدام از آن ها از شدیدترین و مشکل ترین جنگ های دوران رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بوده است ؛ پس هیچ دلیلی وجود ندارد که ما این آیه را مختص زمان بعد از رحلت رسول خدا بدانیم .
جلال الدین سیوطی از علما و مفسرین بزرگ و بنام اهل سنت ، در این باره می نویسد :

قل للمخلفين من الاعراب ستدعون إلي قوم أولي باس شديد قال فدعوا يوم حنين إلي هوازن وثقيف فمنهم من أحسن الإجابة
ورغب في الجهاد .

به اعرابی که از جنگ تخلف کرده اند ، بگویند که به زودی به جنگ سختی دعوت خواهید شد . پس در روز حنین دعوت شدند که برخی از آن ها دعوت خداوند را اجابت و به سوی جهاد رغبت نشان دادند .

الدر المنثور ، جلال الدین السیوطی ، ج 6 ، ص 72

واین روایت را در تأیید نظر خودش نقل می کند :

أخرج سعيد ابن منصور وابن جرير وابن المنذر والبيهقي عن عكرمة وسعيد بن جبیر رضي الله عنه في قوله ستدعون إلي قوم أولي باس شديد قال هوازن يوم حنين .

سعيد ابن منصور وابن جرير و ابن منذر و بيهقي از عكرمه و سعيد بن جبیر نقل کرده اند که آیه « ستدعون الي قوم أولي باس شديد » در باره جنگ با هوازن در روز جنگ حنین نازل شده است .

الدر المنثور ، جلال الدین السیوطی ، ج 6 ، ص 73 .

2. علمای اهل سنت از این استدلال پاسخ داده اند . فخر رازی ، بزرگترین مفسر اهل سنت در این باره بحث مفصلي را انجام داده و می نویسد :

وفي قوله * (ستدعون إلي قوم أولي باس شديد) * وجوه ... ثالثها : هوازن وثقيف غزاهم النبي صلي الله عليه وسلم ، **واقوي**

الوجوه هو أن الدعاء كان من النبي صلي الله عليه وسلم وإن كان الأظهر غيره ...

در باره آیه « ستدعون ... » چند قول وجود دارد ... قول سوم این است که در باره دو قبیله هوازن و سقیف نازل شده است که پیامبر با آن ها جنگید . قوی ترین قول همین است ؛ زیرا آن که مردم را به جنگ دعوت می کرده ، خود پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بوده است ؛ اگر چه اظهر قول دیگر است .

تفسیر الرازی ، الرازی ، ج 28 ، ص 92 .

و الغرناطي الكلبی می نویسد :

(ستدعون إلي قوم أولي باس شديد) * اختلف في هؤلاء القوم علي أربعة أقوال الأول **أنهم هوازن ومن حارب النبي صلي الله**

عليه وسلم في غزوة خيبر والثاني أنهم الروم إذ دعا رسول الله صلي الله عليه وسلم إلي قتالهم في غزوة تبوك والثالث أنهم

أهل الردة من بني حنيفة وغيرهم الذين قاتلهم أبو بكر الصديق والرابع أنهم الفرس **ويتقوي الأول والثاني بأن ذلك ظهر في**

حياة رسول الله صلي الله عليه وسلم .

در باره آیه « ستدعون ... » چهار قول وجود دارد : ۱ . در باره هوازن و کسانی که در خیبر با رسول خدا صلی الله علیه و آله جنگیدند نازل شده است . ۲ . در باره رومیها نازل شده است که پیامبر مردم را به جنگ با آن ها دعوت کرد . ۳ . در باره اهل رده از بنی حنیفه و دیگران که ابوبکر با آن ها جنگید ؛ ۴ . اهل فارس مراد باشد .

قول اول و دوم قوي تر است ؛ چرا که این دعوت در زمان خود رسول خدا بوده است .

التسهيل لعلوم التنزيل ، الغرناطي الكلبي ، ج 4 ، ص 53 .

در نتیجه این آیه هیچ ربطی به خلافت ابوبکر و یا عمر ندارد .

موفق باشيد

گروه پاسخ به شبهات

مؤسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عج)